

מערך שיעור

על כבוד, סמכות ושיפוט מוסרי

קהל יעד: טי-י"ב

רקע:

בשנים האחרונות אנו עדים, לצערנו, ללא מעט פגיעות שנעשו ע"י בעלי סמכות וכבוד מסוגים שונים (יהיו אלו רופאים, אנשי חינוך, אנשי בטחון, רבנים או מפורסמים שונים). כאשר אנו מבקשים לנהל שיח חינוכי-ערכי בנושא בכיתתנו, אנחנו רוצים מצד אחד לאפשר מרחב בטוח ומוגן, תמיכה בנפגעים ונפגעות ואמירה ברורה שלמעשים מהסוג הזה אין מקום, ויחד עם זאת איננו רוצים לבטל כליל ערכים כמו כבוד הורים, כבוד מורים ותלמידי חכמים או סמכות שביטולה יכול לגרום גם הוא נזק לא קטן. במערך השיעור הזה נבקש להמשיג לעצמנו ולכיתה, את הסוגים השונים של סמכות, להדגיש את הצורך בביקורת ואת היתרון של דיבור גלוי על פני הסתרה.

חלק א' – פתיחה

נציג לכיתה את הכרזה הבאה של האמן יונתן שיש (באישור האומן) שהופצה ברשתות החברתיות, לאחר אחד ממקרי הפגיעה האחרונים שעוררו סערה:

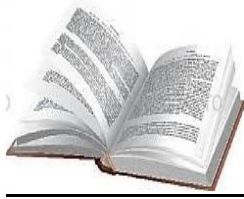
שאלות לדיון בעקבות התמונה:

מה רואים בתמונה?

מה גורמת לך להרגיש הצפייה בתמונה?

מה לדעתך המסר המרכזי שעולה מהתמונה?

מערך שיעור

חלק ב' – לימוד משותף

ללמד יחד 2 מימרות מתוך התלמוד הבבלי.

מסכת מועד קטן דף י"ז

"א"ר יוחנן מאי דכתיב 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא' אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו"

מהי הדמות הרצויה שממנה יש ללמוד תורה לפי הגמרא?

האם לדעתך דמות כזו יכולה להתקיים במציאות?

מה נעשה במציאות שבה בעלי סמכות (מכל סוג שהוא) נוהגים באופן לא מוסרי או פוגעני?

מסכת בבא בתרא דף ק"ל

[רקע למורה: הגמרא מתארת את השיח שבין רבא לתלמידיו ביחס להכרעות ההלכתיות שלו. למרות שהוא רבם והוא פוסק להם הלכה הוא עדיין מבקש מהם לשמר את חוש הביקורת שלהם ואת היכולת לשאול שאלות ולא לאבד אותם גם כשהם עומדים מולו כבעל הסמכות]

"אמר להו רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כי אתי פסקא דדינא דידי לקמייכו וחזיתו ביה פירכא לא תקרעוהו עד דאתיתו לקמאי אי אית לי טעמא אמינא לכו ואי לא הדרנא ביי"

[תרגום: אמר רבא לרב פפא ולרב הונא בנו של רב יהושע: אם הגיע לידכם פסק דין שני ומצאתם בו פירכא (משהו שיכול לבטל אותו) אל תקרעו אותו עד שתביאו אותו לפני, אם יהיה לי טעם מדוע כתבתי כך אגיד לכם ואם לא אחזור בן]

מהי עצת הגמרא ביחס לדברי חכמים?

איך הכלי שמציעה הגמרא יכולה לעזור ביצירת איזון בין כבוד לחטאים מוסריים?

מה ניתן ללמוד מהנחיה זו לנושא בו אנו עוסקים?

מערך שיעור

חלק ג' – המשגה

נחלק את הכיתה לקבוצות דיון קטנות, ונחלק לכל קבוצה 3 כרטיסיות עם הגדרות של 3 סוגי סמכות. נבקש מכל קבוצה לקרוא את ההגדרות ואח"כ לנסות ולכתוב מהם היתרונות ומהם החסרונות בכל אחד מסוגי הסמכויות שהם הכירו עכשיו.

סמכות מסורתית – דוגמא לכך זה "זקני השבט", ראש בית האב וכו'. הבסיס לסמכות של דמויות אלו הוא ש"תמיד" הייתה להם סמכות. זאת אומרת זה שתמיד "עשינו ככה" משמש בסיס שגם היום נמשיך לקבל את הסמכות שלהם.

סמכות כריזמטית – סמכות מהסוג הזה מבוססת על מגע עם ה"יוצא מהגדר הטבעי" או "גדר הרגיל", היינו האלוהי או המאגי. מגע כזה בא לידי ביטוי על ידי יכולות או כישרונות מיוחדים – במלחמה, בדת, בציד או באומנות. כאשר המנהיג הכריזמטי מדבר "שכינה מדברת מתוך גרונו" ולכן מצייתים לו. מצד שני כל סמכותו תלויה על התפיסה של המונהגים. אם הם חושבים שהוא איבד את החסד האלוהי או הכריזמה הוא יאבד את סמכותו.

סמכות רציונאלית-לגאלית – זאת סמכות על בסיס תפקודי. אדם עבר הכשרה מסוימת והוא מומחה או קיבל מינוי (גם על ידי בחירות) לטפל באיזושהי בעיה הוא סמכות רציונאלית לגאלית. סמכות כזאת היא בדרך כלל מוגבלת בזמן ובהיקף שלה. סמכות של ממשלה או של הביורוקרטיה היא סמכות רציונאלית-לגאלית.

עצמו עיניים וחשבו לרגע, האם אני מכיר/ה בחיי דמות שיכולה להתאים לאחת ההגדרות?

אין חובה לומר בקול על מי חשבתם/ן, אבל נסו לתאר מה בהנהגה שעולה מהדמות משייך אותה בעיניכם/ן לאחת ההגדרות.

חלק ד' – סיכום

נציג לתלמידים את דברי המשנה במסכת אבות (פרק ב' משנה ה'):

"לא הבישן לָמַד וְלֹא הִקְפָּדוּן מְלַמֵּד"

[למורה: נבקש להדגיש לכיתה שהאחריות היא משותפת. אנחנו נדרשים לייצר מרחב שבו כל אחת ואחד ירגישו בנוח לדבר, לשאול ו"לפתוח את הפה" ומצד שני מרחב שבו יש מי שמקשיב, שלא מתעלם ושנותן מקום לכל הקולות לעלות גם אם לפעמים זה לא נעים].